

Jak reaguje Zahradní slavnost na socialistický realismus?

Zahradní slavnost je absurdní drama Václava Havla, které poukazuje na poměry Československa v šedesátých letech. Už samotný socialistický realismus je nesmyslný, protože nezobrazoval realitu socialismu, ale ideologické cíle režimu. Zahradní slavnost je rozdělena do čtyř dějství.

První dějství nás seznamuje s typickou rodinou střední třídy. Hlavní hrdina, Hugo Pludek, představuje bezpáteřního mladíka, který hraje šachy sám se sebou. Mohl by tak zastoupit hrdinu, který pomocí své bystrosti vystoupí z temnoty a bude osvícen tou správnou ideologií, podobně jako hrdina agitační literatury. Jeho otec, Oldřich Pludek, zastupuje hlavu rodiny s kořeny v dělnické třídě. Jeho specialitou jsou nesmyslně zkomolené úsloví a pořekadla:

„PLUDEK Milý synu! Jádrem národa jsou střední vrstvy. A proč? Kdo se hádá o komáří řešeto, nemůže tančit s kozou u Podmokel! Jaroš vždycky říkal – život, to je nepopsaná kniha. Ty opravdu nevíš, co do ní napíšeš?“

Všimněte si také použité fráze- život je nepopsaná kniha. Její původní smysl je, že jsme v rukou osudu a nevíme, kam všude nás život zavede a jaké zážitky nám přinese. Oldřich Pludek to dokonce použil jako argument v úplně opačném významu, tedy že si svůj život sepíšeme dopředu. A vůbec se snaží chrlit jedno instantní moudro za druhým, avšak bez valného významu. Se svou manželkou, Boženou Pludkovou, tvoří papouškovou dvojici, která si nahrává k dalšímu a dalšímu vršení slov, ale jejich konverzace se stále točí v kruhu. Představují spolu zamrzlý manželský pár v tehdejších konvencích.

Jejich druhý syn, Petr, představuje černou ovci rodiny. (Černý Petr) Paní Pludková se ho neustálím vyzíváním, ať jde z dohledu, snaží ukrýt před veřejností. Havel ho nepoužil jako obecný vzor intelektuála, ale jako chudáka pubertáka, který je obětí předsudků. Petr totiž jen vypadá jako intelektuál, ale i tak ho se strachem schovávají. Co by na to lidi řekli?!

„PLUDKOVÁ Petře, nešel bys na pár minut do sklepa? (Petr odchází) Každou chvilku přijde Kalabis, to by tak ještě scházelo, aby se tady potkal s Petrem! Všichni o Petrovi říkají, že vypadá jako buržoazní intelektuál – a nemáš přece zapotřebí, abys kvůli němu

přišel do maléru! (...)

PLUDKOVÁ Petře, nešel bys na pár minut na půdu? (Petr odchází) Kdyby byl jen intelektuál, vem to čert, intelektuálové jsou dneska celkem povoleni, ale on si najust vzpomene, že bude zrovna buržoazní!“

Druhé dějství se odehrává na zahradní slavnosti Likvidačního úřadu, kde byl Hugo vyslán rodiči, aby si přes kontakt zajistil práci. Svého známého tam nepotká, ale seznámí se s tím, jak to chodí mezi úředníky. Z povzdálí si do bločku zapisuje vypozerovanou strategii lidí v systému. Život se často se podobá šachové partii hráče, který hraje sám se sebou, jak Hugovi řekla maminka. Vystupují zde jen tři vedlejší osoby, ale jejich rozhovory bystrému Hugovi bohatě postačí svojí bezmeznou frázovitostí k tomu, aby se brzy stal jejich pánem a sluhou zároveň. Jako názorný příklad nám poslouží diskuze a umění a technice mezi Ferdou Plzákem, zahajovačem slavnosti, a Tajemníkem s Tajemnicí:

„PLZÁK: Je dobře, že vás pálí otázka techniky. Neměli byste však podceňovat umění!

TAJEMNICE: Umění – tomu říkám slovo do pranice!

PLZÁK: Je dobře, že vás pálí otázka umění –

TAJEMNÍK: Neměli byste však podceňovat techniku!

TAJEMNICE: Technika – tomu říkám slovo do pranice!

TAJEMNÍK: Je dobře, že vás pálí otázka techniky –

TAJEMNICE: Neměli byste však podceňovat umění!

TAJEMNÍK: Umění – tomu říkám slovo do pranice!

TAJEMNICE: Je dobře, že vás pálí otázka umění –

PLZÁK: Tak dost! To bychom si tak nějak nerozuměli! Jestli chcete pod pláštěm otevřené diskuse torpedovat přátelskou atmosféru, kterou se mi tady mezi vámi podařilo vytvořit, a jestli máte dokonce v úmyslu podminovat úspěch naší zahradní slavnosti, pak pro vás není v tomto stmeleném kolektivu místo! Já tady žádné nešvary krýt nebudu – jsem za- ne ob-hajovačem! Když mi tady budete dělat nějaké vylomeniny, těmahle prackama s ním zatočím, že poletí, jak čamrda! Nelezte mi na oči, dokud se lidsky nesblížíte! Chuligáni!“

.....

Zástupci Likvidačního úřadu i zahajovač hovoří formálním degenerovaným stylem, jak se očekává od jejich role v systému. Fráze zastupuje jakýsi obranný mechanismus: prázdnými úslovími z nich opadá zodpovědnost, zakryjí nižší vzdělání cizími a odbornými názvy, které sami neznají a ještě získají autoritu nad tím, s kým debatují. Jenže čím výš ve společenské žebříčku vystoupáte, tím napjatější je balón nepravd pod vámi. Proto je Plzák a ředitel pod mnohem větším tlakem strachu. Hugo si rychle osvojí frázi jako univerzální dorozumívací techniku a v slovním souboji porazí Plzáka a v třetím dějství i ředitele Likvidační služby. Postupuje společenskou hierarchií a nakonec se stane šéfem nově vybudované Ústřední komise pro zahajování a likvidování.

.....

S láskou, podobně i s humorem, nakládá sociální realita jako s podpultovním zbožím. Společnost „budující socialismus“ by se neměla zabývat ničím jiným, natož zbytečnými poetickými námluvami, jak poukazuje úryvek z románu Jak se kalila ocel: „Proč se s tebou, soudružko Rito, tak rád setkávám?“ A dodal: „Je mi u tebe tak hezky. Po setkání s tebou jsem tak čilý, že bych pracoval bez oddechu.“ Ustanovičová se zastavila: „Víš co, soudruhu Bruzžaku, pojď, dohodneme se, že se už nikdy nebudeš pouštět do lyriky. Nemám to ráda.“

Z toho důvodu ani chudák Tajemník nevěděl, jak se dvořit své dlouholeté spolupracovnici, se kterou se ale nikdy předtím nebavili o ničem osobním:

„TAJEMNÍK Podívejte – vrabec! Letí – mech kvete – louky šumí – příroda –

TAJEMNICE Prosím?

TAJEMNÍK Povídám: vrabci letí – mech kvete – louky čumí –

TAJEMNICE Jo, příroda!

TAJEMNÍK Tak, tak. Máte vlasy – hezké – zlaté – jako padouchy – totiž blatouchy – a nos jako rudou růži – respektive pomněnku – bílou –

TAJEMNICE Podívejte – vrabec!

TAJEMNÍK Co?

TAJEMNICE Letí –

